

10130

ԲԸՎԱԼՈՎ
ՈՒՅՏ-ՎԵՍՏ

ՊԱՏՅՈՄԿԻՆԻ ՎՐԱ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ПОСОВЕДЕНИИ
Академии Наук
СССР

891.71

Р-60

ԽՍՀՄ ԺՈՂ. ԿՆՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶ. ՄՈՍԿՎԱ, 1930

К
Cat 414 831.71
F-60

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ՅԵ. ԲԸՎԱԼՈՎ
ԶՅՈՒՅԴ-ՎԵՍ

C. 1930/907
25 NOV 2010
21 JUL 2006

„ՊԱՏՅՈՄԿԻՆԻ“

ՎՐԱ

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ 1930

Խոհարար Դանիլյուկը «Պատյոմկինից» հաղորդեց՝
— Ձորախումբը խառնակվել է...

Ականակիրից հարցրին՝

— Բանն ի՞նչու՞ն է:

Դանիլյուկը ձայնը ցածրացրեց՝

— Սուսը չեն ուզում, թեյ են պահանջում, գո-
ռում են...

— Ի՞նչու, — հարցրեց նավաստի Սերգեյ Գոլովիցի-
կին՝ «267»-ից:

Խոհարարը ձեռքերը փողած է բերանին դրեց, դի-
տեց չորս կողմը, վոր վոչ վոք չլսի և, հազիվ լսելի,
ասեց՝

— Սաղ վորդնած է...

Պիդուպրի-լեռը շարտեց՝

— Ա՛յ անզգամներ:

Գոլովիցիկին բռնուցքները սեղմեց: Բարկացած
փնթփնթաց՝

— Դե, այժմ կտեսնես...

Ծովախորշի լուսթյունը խախտեց թմբուկի չոր
թնդյունը:

«Պատյոմկինի» վրա գորախումբը շարվեց:

Ականակիրի վրա աղմկում են:

— Մակարովը հոտած միս է գնել...

— Իսկ Գոլիկովը, հանգիստ կաց, այդ գիտեր...

— Յերբ տղաները դժգոհություն են հայտնում,
դու լսիր, և վոչ թե հարկադրիր մարդկանց վորդ-
նած սուսը գոռով ուտելու, — նեղացած ասում է Գո-
լովիցիկին: — Նրա համար միևնույն է, նա հրամա-

նատար է, նա շան վորդի յե, ինքը չի ուտելու...
նա կարծում է, թե հենց վոր գորախումբին զիջում
արեց՝ կարգապահությունը կթռչի:

— Սատանաներ, — հուզվում է Պիդուպրի-լեռը:

— Համառ, պառավ եղ...

— Նայիր, նայիր, Գոլիկովը կնեխտի *) վրա յե...

— Բժիշկը... Լիվենցովը... և են անզգամ Գի-
լյարեակին...

— Իսկ մեխանիկները չկան...

— Յերևի ճաշում են:

— Ուղ-ի-ի-ղ...

Կնեխտից բարձրացավ հրամանատարի ձայնը՝

— Դուք անբավական եք կերակրից... լավ... այդ
սուսը յես կուղարկեմ Սեվաստոպոլ...

Յերևի նավերի վրա յե մեռելային լուսթյուն:
Ականակիրի վրա ամեն մի խոսք լսվում է: Հուզված
դեմքեր: Ատամները սեղմած: Գոլովիցիկին նայեց
Պիդուպրի-լեռին: Ատամները կրճատեց: Աչքերում
կրակ: Յեվ շարտեց՝

— Մեզ հետ խաղ են անում, անիծված հրեշներ...

ԲՐԵՋԵՆՏԸ

«Պատյոմկինի» վրա հրամանատարը խիստ ասում է՝

— Յես հաճախ եմ ասել, վոր նման անկարգա-
պահությունները ռազմական նավի վրա անթույլա-

*) Փայտի կամ պղնձի սյուներ, վորոնք ծառայում են նավի վրա
պարաններն ամրացնելու համար:

տրելի յեն: Դրա համար ձեզպեսներին այ այնտեղ կախաղան են բարձրացնում,—հրամանատարը ցույց տվեց առագաստածայրը:

Յետին շարքերից լսվեց՝

— Ու հո՛ւ ու...

Բորչանն երգա: Նավաստիական հոգին չհամբերեց: Մատյուշենկոն հրեց ու շնչաց՝

— Թո՛ղ, հիմար, բոլորին կկործանես...

Հրամանատարն առաջարկեց՝

— Ո՞վ ե համաձայնվում Բ ո ը շ չ ն ուտել՝ դուրս գա: Յերկու քայլ առաջ...

Դուրս յեկան կոնգուկտորները, յերկու յերեք կրտսեր հրամանատարներ: Ուղղանկյուն կանգնեցին: Պարզ ե—թուլամորթներ են: Մնացածները տեղնե-րից չեն շարժվում:

Արյունը խփեց Գոլիկովի գլուխը: Կատաղած, կըտ-րուկ հրաման տվեց՝

— Պահակ, վերև...

Յետևի շարքերում աղմուկ: Մեկը շնչաց՝

— Ի՞նչու դուր համառել... Միկենույն ե...

Մատյուշենկոն խոսքը կտրեց՝

— Իմ յետևից դեպի աշտարակը, դեպի աշտա-րակը, կրկնում եմ: Դե, աշխույժ...

Մի վայրկյան—ենա տասնյերկու դյուլմանոց թըն-դանոթի մոտ ե: Այնտեղ անվտանգ ե: Կարելի չե խո-սել ամբոխի կողմից ու չճանաչել: Մյուրբը ևս չվի յեր առել ճարպիկ խախուրը:

Ձախ թևից նրա յետևիցն ընկան: Աջից, յետևի շարքերից ուշացան, յետ մնացին:

Ավագ սպա Գիլյարևսկին ու հերթապահ սպա Լիվենցովը վազողների առաջը կտրեցին: Պահակին ձայն տվին՝

— Պաշարե՛լ...

Պահակն անվճռողական շարժվեց: Նրանցից շա-տերը նորակոչիկներ են: Բնազդորեն հասկացան թե ինչպիսի խայտառակ դեր են ուզում իրենց վզներին փաթաթել:

Գիլյարևսկին ճչաց՝

— Սպա Լի՛վցով! Գրիբ այդ անզգամների անուռ-ազգանունները: Բոցման, բրեզները:

Զորախումբն աշտարակից նկատելով, վոր շրջա-պատվում ե՝ ցնցվեց, գունատվեց, բոլորի թիկունքով սառը դող անցավ:

Նավաստիները շատ լավ գիտեն թե ի՞նչ են շանակում այդ: Ծանր, թունալից լուսթյունը խախտեց մի ճիչ՝

— Յեղբայրներ, ի՞նչու դուք մեզ լքեցիք:

Վակուլենչուկն երգա: Ավագ յենթասպան, ամե-նագիտակիցներից մեկը: Վարչությունը վաղուց ե նրա վրա առամներ կրճտացնում: Ձայնի մեջ հուսա-հատություն, թախիծ, կսկիծ ե նկատվում:

Կշտամբանքով լի ճիչը շղթայված նավաստիներին ցնցեց, դիպավ սրտներին...

Մատյուշենկոն հուսահատ տոնով կանչեց՝

— Յեղբայրներ... Հիշեցեք մեր յերդումը—մե-րոնց չկրակել...

Գրիյարեակին վորոշել եր մինչև վերջը հասցնել, թե
վախեցնել եր ուզում—հրամայեց՝

— Ծան-ծ-կի-ի-ր-ը...

Բրեզենտը գցեցին: Յեվս մի վայրկյան—ու նրանց
կզնդակահարեն:

— Ուղի-ի-դ... կրան-ան-ու-լ...

Հրացանները բարձրացան:

Վակուլենչուկը գոչեց՝

— Յեղբայրներ! Թողեք: Մի կրակեք... Ուշքի յե
կեք...

Գրիյարեակին մըթմըթաց՝

— Հա, շան ծին, դու ե՛լ սուպը չես ուզում:

Վակուլենչուկը հակաճառեց՝

— Մի՞թե կարելի յե նման աղբն ուտել...

Սպան տաքացավ: Աչքերից չար կայծեր են ցայ-
տում: Գլուխը դեպի յետ վեր բարձրացրեց ու հրա-
ման տվավ՝

— Ուղի-ի-դ... բրե-ե-զեն-տի-ին...

Յեվ մի վայրկյանից հետո՝

— Կրակիր:

Պահակը ցնցվեց: Ձի շարժվում:

Գրիյարեակին կատաղեց: Հարձակվեց մոտիկ գտն-
վող նորակոչիկ նավաստի Գորչակի վրա: Հրացանը
ձեռքից խլեց... Գորչակին հաջողվեց հրացանը յետ
խլել: Սպան ձեռքը տարավ դեպի գրպանը, իբր թե
ատրճաճակ հանելու համար: Նավաստին ահից գու-
նատվեց: Դրանից ոգտվեց սպան ու նավաստու ձեռ-
քից հրացանը կրկին խլեց:

Վակուլենչուկն անշարժ ե: Վճռել ե թանգ ծախել
իր կյանքը: Պահակներից մեկի հրացանը խլեց: Ար-
յունը գլուխը տվեց:

Յեվ ուժով կանչեց՝

— Մինչև յերբ պե՞տք ա մենք ճորտ մնանք:

Ու դեպի աշտարակը: Գրիյարեակին նրա յետևից:
Նավաստիներն աղմկով դեպի տախտակամածի մարտ-
կոցային մասն անցան:

— Զարկիր գարշելիներին, չխնայենք...

— Նետել ձկներին...

— Հրացանները խլել...

— Դեպի վառոդի նկուղներն... այնտեղ են փամ-
փուշտները...

Ջենթ վեյճնել

Յերբ Մատյուշենկոն ու նավաստիները հարձակ-
վեցին մարտկոցի վրա, ականակների Գոլովիցկին
նկատեց նրանց:

Պիդպրի-լեուր ուշքի գալով վրա բերավ՝

— Ա՛յ թե հասնեն հրացաններին—նրանք գլու-
նվում են բուրգի վրա... Տղերքը թափվեցին նկուղ-
ները, այնտեղ փամփուշտով լի արկղներ են... նրանց
հերը կանխեն...

— Նայիր, նայիր,—գոչեց Գոլովիցկին,—նայիր,
Մատյուշենկոն դուրս պրծավ... հրացանը ձեռքին...

Յեվ լավեց՝

— Զարկիր դրանց, այդ շներին...

— Հրացանները վերցրեք...

— Կորչի միապետութիւնը...

— Կորչեն բռնակալները...

— Ուսադիրները պոկել...

— Տախտակամածից նետել դրանց, հրեշներին...

Մատյուշենկոն վազեց ու բռնեց աշտարակի դուռը, փակադակը շարժեց—լցած չէ՝ փամփուշտ չկա.

— Ընկերներ... Փամփուշտ... Դե հա... Արագ...

— Հրացանն առեք!... Կեցցե՛ք ազատութիւնը...—
գոչում ե Ռիժովը:

— Դռները շարդել... Արագ... Այնտեղ փամփուշտ-
ներ կան...

Թնդյուն: Յերկաթի շաչյուն: Իրարանցում: Տախ-
տակամածի վերին մասում նետադուլոյեվը բղավում ե՝

— Դատի տալ, բոլորին դատի տալ...

Ականակիւրից Գոլովիցկին տեսնում ե, թե ինչ-
պէս «Պատյոմկինի» հրամանատարը և սպաները արագ
շարժվեցին դեպի աշտարակը:

— Ձեռ խաբի,—ասեց Պիդուպրի-լեռը:—Այժմ ձեզ
ցույց կտան:

Գոլովովը ճշում ե՝

— Հրացանը նետիր...

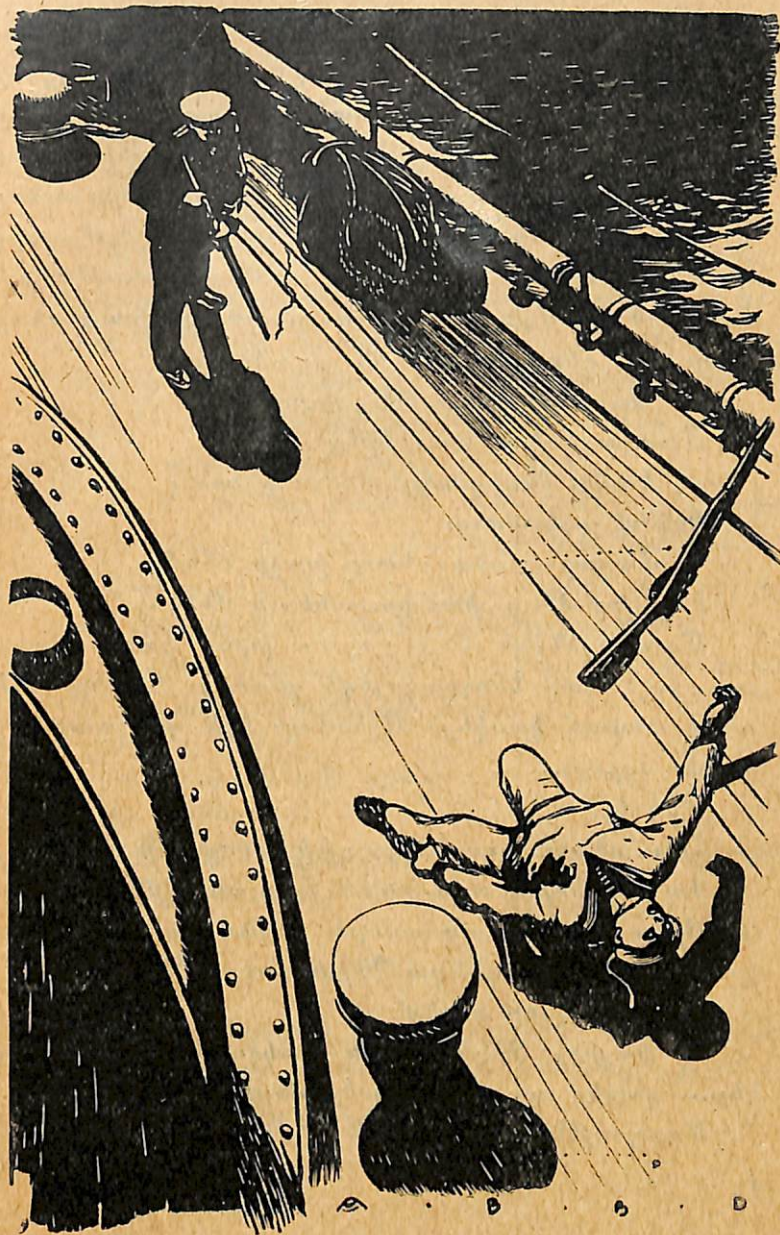
Մատյուշենկոն ծուռ ժպտաց՝

— Յերբեք, քանի յես վողջ եմ...

— Նետիր հրացանը, յես հրամայում եմ,—խռ-
պոտ ձայնով կանչում ե «Պատյոմկինի» հրամանատարը:

Մատյուշենկոն զայրույթից գոռաց՝

— Կորիր: Զրահակիրն այժմ ձեռը չի: Նա պատկա-
նում ե մեզ, ամբողջ ժողովրդին:

Արագոսթյամբ սվինը հանեց: Ուժով նետեց հրամանատարի վրա: Չդիպավ: Սվինը թռավ ու ցցվեց տախտակամածում: Նավաստին կատաղեց: Փորձեց հրացանի կոթով: Գոլիկովը շրջվեց: Հրացանը յերկու կես յեղավ: Մատյուշենկոն նետվեց մարտկոցը ու նոր հրացան վերցրեց: Դռանը կանգնեց: Ուղեղում պարզ պատկերացավ դուռը հսկելու անհրաժեշտությունը: Հանկարծ հրամանատարական սանդուխքի վրա յերեսաց մեկը սև զգեստով: Չեռքին բռնած խաչ՝

— Խաղաղություն քեզ, վորդյակ...

Մատյուշենկոն չհամբերեց՝

— Կորի՛ր ջհանդամը, անճոռնի հրեշ:

Կոթով շուկացրեց:

Յերկարաբաշ սևազգեստը խաչը նետեց:

Ինչ վոր ձեռք փամփուշտներ ե մեկնում...

Մատյուշենկոն մի աբոյմա խրեց փամփուշտատուփը: Ընկավ նեուպոկոյեվի յետևից: Վազելիս մի քանի անգամ կրակեց: Անհաջող: Ելի փամփուշտատուփը լցրեց...

Մեկ ել...

Հրամանատարական լյուկից Գոլիկովն ընկավ:

Դա սպաներից առաջինն ե: Բայց առաջին զոհը չի: Առաջինը վիրավոր մահամերձ ընկավ նավաստի Վուկոլենչուկը՝ ավագ սպա Գիլյարեսկու ձեռքից:

Պիդոպրի-լեռը գոչեց՝

— Նայի՛ր, Գիլյարեսկին Վակուլենչուկին սպանեց... վազիր տախտակամածի վերի ծայրը:

Մատյուշենկոն... նրան նշան ե բռնել՝

— Ախ, սատանան տանի, տաքացել եմ... վրիպեցի...

Ավագ սպան հրացանը վերցրեց—վրիպեց: Պահակը դրոշակի մոտ ե: Զահել, անմորուս, համարյա թե պատանի...

Գիլյարեսկին բղավում ե՝

— Գնդակահարել այդ շանվորդուն...

Պահակը դողաց: Հրացանը շարտեց: Փախավ: Գիլյարեսկին պահակի նետած հրացանը վերցրեց, բայց չհասցրեց կրակելու: Կրակեց Մատյուշենկոն: Գնդակը ուղիղ թիկունքին: Գիլյարեսկին որորվեց, ընկավ տախտակամածին: Սպայական հին սովորությունամբ արնաշաղախ խոխուացնում ե՝

— Ուղում ես փախչել ամիր... Յես քեզ, անըզ-գամիդ, գիտեմ... Յես քեզ այնտեղ ել կգտնեմ...

Մատյուշենկոն կատաղեց: Աչքերն արնով լցվեցին: Զայրույթով ատամները կրճտացրեց՝

— Չես հասցնի, ախմախ: Յես քեզ կուղարկեմ ջրի հատակը—Մակարովի մոտ:

Ողում հնչեց՝

— Զուրը նետել դրան...

— Զկնեցին...

Չանցավ մի վայրկյան—Գիլյարեսկին տախտակամածից թռավ դեպի ջուրը:

ՀԱՄԱԶԱՐԿԸ ՍՊԱՐԴԵԿԻՑ*)

«Պատյոմկին»-ի սպայությունն այս կարծիքին եր—մի խումբ նավաստիներ խառնակչություն են

*) Սպորդեկ—տախտակամածի մի մասը:

գցել: Մյուսները չեն համարձակվի Լմասնակցելու: Իրանք իշխանությունը կաշտպանեն: Ի՞նչ գնով— դա միևնույն է: Պարզևատրվելու հնարավորությունները հուզում են:

Այդպես եր մտածում և ականակերի սպալությունը: Հերթապահ սպա Լիվենցովի ձեռքին ատրոճանակը փամփուշտով լի կրակի պատրաստ է: Նավաստիների խմբին մոտեցավ Սմիրնովը: Ատրճանակը պարզեց՝

— Յեթե մեկն ու մեկը մատով անգամ շարժվի— տեղն ու տեղը կստկացնեմ...

Լիվենցովն ատրճանակով շարժումներ կատարելով գոչում է՝

Կանգնե՛լ ուղիղ... Կդնդակահարեմ վորպես շների... Հանկարծ համազարկ...

Նավաստիներից մոտ քսան մարդ իրենց նետեցին սպարդեկը՝ դեպի տախտակամածի մի մասը: Անասնական սարսափը սպաների գլխից ամեն ինչ դուրս վանեց: Խուճապը բռնկվեց: Սպաները, կոնդուկտորները, յենթասպաները և նավաստիներից վոմանք իրար հրելով նետվեցին ներքին տախտակամածը:

Փրկարար ողերը իրար ձեռքից խլխլում են... Նավից ձգում են իրենց:

Մի քանի համարձակներ հրացաններով նետվեցին ապստամբների բռնած մասից վարը: Փամփուշտներ յերևացին: Արկղները ջարդում են սվիններով, դանակներով—ով ինչով կարող է: Գոլովից-կին նկատեց՝

— Տես, Ծուրսակի ձեռքերն արնաշողախ են... քերթվել են... ուղղակի ձեռքերով է բաց անում...

«Պատյոմկինի» վրա վորոտաց՝

— Կորչի՛ միապետությունը... կեցցե՛ ազատությունը...

Յեվ իսկույն, զայրացկոտ՝

— Զարկիր դրանց, անզգամներին... Զարկիր բուրին...

Ամբողջը խառնվեց՝ նավաստիների համազարկը, սպաների տնքոցը: Կրակում են բոլոր կողմերի վրա: Ամենից շատ դեպի ջուրը: Սպաները լողալով փորձում են փրկվել. նրանք փորձում են լողալով «267»-ում ապաստան գտնել:

Ականակներից Պիդոպրի-լեռը բացականչեց՝

— Պետք չե դրանցից վրեժ լուծել անհատապես, հատ-հատ...

Գոլովիցկին կրկնեց՝

— Բարձրացնել դրանց բոլորին տախտակամածը և դատել ամբողջ զորախմբի ներկայությամբ:

— Նայիր, տես ականի բաժնից մեկին քարշ են տալիս:

— Նա յե, ականի սպան... Տոննը...

— Տղաները կատաղեցին, ու գոռացին՝

— Զո՛ւրը գցեք...

— Տախտակամածից նետել...

— Զիններին...

Տոննը նշան արավ: Տոննը ուզում է ինչ վոր բան ասել:

Խելադարված ամբոխն իսկույն հանգստացավ:

Նավաստիները նրան համարում են լավ սպա:
Խելոք, յեռանդուն: Զորախումբը նրան հարգում է:
— Մատյուշենկո... Յես ուզում եմ քեզ հետ
խոսել...

Նավաստին մոտեցավ: Հրացանը ձեռքին է—չի
վստահում: Նավաստին պահանջեց՝

— Ուսադիրներդ պոկիր...

Սպան արհամարանքով աչքերը կկոցեց: Մատյուշենկոյին նա համարում է ղեկավար—պետք է անհետացնել...

— Հիմար, դու չես նրանց տվել, դու չպետք է նրանց պոկես...

Իրար յետեից յերկու անգամ կրակեց: Առաջին գնդակը վիրավորեց նավաստիներից մեկին: Յերկրորդը Մատյուշենկոյին յերեսահան չանգռեց:

Վաթսունյերորդ մեքենավարը ատրճառակը խլեց: Հրացանի փակադակը չխկաց. կրակոց... Մի վայրկյան, և սպա Տոննը տախտակամածից գլորվեց շուրը:

Շիթերի ցայտում: Յողեր: Զուրը վարդապուռնեց:

ԳՈՒԻԿՈՎԻ ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՅՐԿՅԱՆՆԵՐԸ

— Ո՛ւր ե հրամանատար Գուիկովը: Վո՞ր ջհանդամումն է թագնվել:

— Այստեղ է...

— Նրան դուրս բեր...

Խուժեցին հրամանատարության առանձնարանը...

Գողում է: Կորցրել է իրեն: Ուզեց տախտակամածի կողքից թռչել: Զհասցրեց: Ուշացավ: Բռնեցին:

— Ո՛ւր ես խցկվում... Այստեղ, դեպի վեր...

— Գնա սանդուխքը:

— Միևնույն է ուր մեռնել՝ այստեղ թե այնտեղ: Կաղիանձելով՝

— Ախ, յես ծեր հիմարս, յես ինչ արեցի...— ու մեկի վզովը փաթաթված աղերսում է՝

— Զորախմբի առաջ յես մեծ հանցավոր եմ... Ներ...

Նավաստիներն ատելությամբ նայում են նրան, ում ձեռքին վոր գտնվում եր ութհարյուր մարդու բախտը: Այժմ նա խեղճանում է, ներում է աղերսում...

Մեկը շարտեց՝

— Այ... զգվելի...

— Արյունուշտին զրահակիրի ծայրը... դա, այդ սրիկան մեզ նավի ծայրով եր ահաբեկում...

— Յերկար չսպասել...

— Գնդակը ճակատին...

Տարան տախտակամածի յետևի մասը: Համազարկ... Մի պահ ճոճվեց ողում... ծայրից գլորվեց: Կամաց-կամաց ընկղմվեց: Անհայտացավ...

Զորախումբը գազազել է՝

— Բոլորին տախտակամածի ծայրից շարտել...

— Շարտել շուրը դրանց բոլորին...

— Զարկիր այդ հրեշներին...

Ուրիշները խառնվեցին՝

60683.67

— Բավական ե արյուն... այժմ այդ դարձելի-
ները մեզ համար այնքան ել սարսափելի չեն...

— Տուր այստեղ— տախտակամածից գլորենք...

Ահա, ում վոր բերում են: Հաստ, պարարտ:
Ոբուխովսկի գործարանի զնդապետն ե: Յեկել ե
թնդանոթները փորձելու համար:

— Վորտեղ դուք դրան գտաք:

— Պահարանում...

— Հաստափոր հրեշին ուժով դուրս քաշեցինք...

— Բանտարկել...

Հայտնվեց Ալեքսեյեվը: Գունատ, շրթունքները
ինչպես կտավ, ատամները չխկչխկում են, ծնկները
դողում:

— Յեղբայրներ, ինձ մի սպանեք,—յես ել ձեզ
պես նավաստի յեմ... Սովորել եմ: Սպայի քննու-
թյուն եմ բռնել... Դե, ահա և սպա դարձրին...

Մատյուշենկոն ասեց՝

— Վոչ վոք չի պատրաստվում քեզ սպանելու...

Մյուսներն աղաղակեցին՝

— Տա՛ր մեզ Ուեսսա...

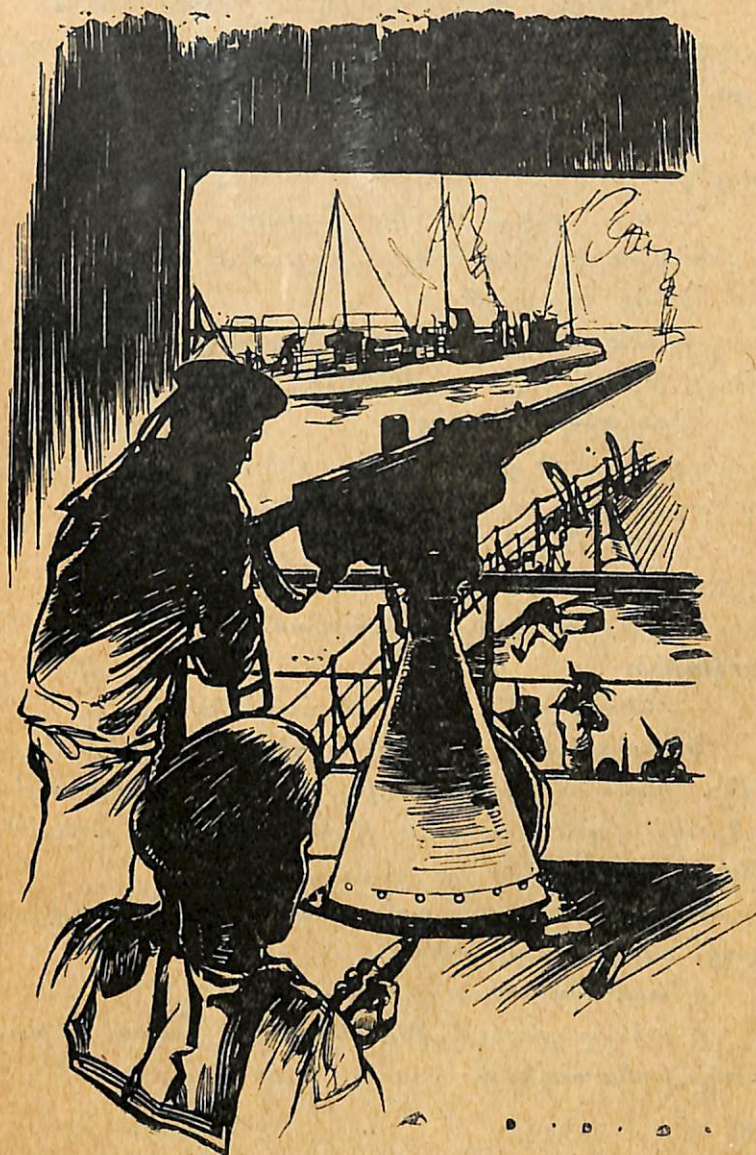
— Հրամանատարի տեղը կլինես...

Մտածեց՝

«Այսպես թե այնպես, մահ ե»...

Յեվ գունատված շուրթերի տակից շնչաց՝

— Լա՛վ:

«267» ԱԿԱՆԱԿԻՐԸ ՄԻԱՆՈՒՄ Ե «ՊԱՏՅՈՄԿԻՆԻՆ»

Ականակիրի վրա հրամանատարը հուզված է: Բարոն Կլոդտը ջղայնանում է՝

— Ահա թե ուր հասավ նման վարչության բռնած դործը...

Դզզզ... դզզզ... յերգեց գնդակը:

Յերկրորդը, յերրորդը... կաշում է կորպուսին:

Նայեց Գոլովիցկուն:

— Ահա թե ինչ, յեղբայրներ, — պետք է հեռու գնալ, թե չե՛ մեկն ու մեկին կղիպչի...

Պիդոպրի-լեոն ասեց՝

— Տես վոր վատ չլինի...

— Նայիր, նայիր, լողում ե...

— Ո՞վ: Սպա:

— Դա Մակարովն է:

Դուրս քաշեցին տախտակամածը: Թուլացել է, դողում է:

— Յեղբայրներ, բաճկոնս հանեցեք...

Նավաստիները շշկվեցին՝ չգիտեն, ինչպես վարվել: Նավաստիներից մեկը ֆլանել է վերնաշապիկ բերավ: Սպան գրպանից թղթադրամներ է հանում: Չորացնում է:

Հեռագրական ապարատը լռության մեջ խուլ խրդզաց: Սլաքը ցույց տվեց՝

«Պատրաստվել»:

Խարխալը քաշում են: Խարխալը քաշող ճախարակը խանդարվել է:

Կամրջից՝

— Պարանը քաշել...

Կլոդտը փողը բերնին ինչ վոր հրաման տվեց, — մեքենան աշխատում է: Գոլովիցկուն՝ ինչ վոր բանի համար ուղարկեցին ներքև: Պիդոպրի-լեոն անվատահոսությունն ուժեղանում է: Քթի տակ շշնջաց՝

— Ողեստայում զգվելին կմասնի...

Մերկ, քաշալ գլխում արագ հասունանում է ծրագիրը՝

— Ի՞նչ կա այդտեղ յերկար մտածելու, պարզ է վոր քիթը շրջում է դեպի ափը: Այդպես ապահով կլինի:

Հանկարծ թնդանոթի կրակոց: Ականակիրի կորպուսը տատանվեց: Չորախումբ շտապ բարձրացավ վերև: Իրենց կորցրել են, շփոթվել:

— Այդ ինչ է... — փնթփնթաց Պիդոպրի-լեոն:

Գոռ խոսում են կրակոցները: Թնդանոթի ումբն ընկավ ականակիրի քթի մոտ: Զրի արծաթափայլ խուրձեր բարձրացրեց:

Պիդոպրի-լեոն աղաղակեց՝

— Նրանք մեզ չե՛ն վստահում:

«Պատյովիկինի» վրա հուզված են՝

— Այդ սատանաներն ականի ապարատ ունեն...

— Ականը թողնեն, խաթա յե... կալայթեցնեն, անիծվածները...

— Կանգնեցրու քիթը դեպի ափը...

— Մեքենան կանգնեցրու...

— Միևնույն է, կհարվածենք...

— Կշարդենք...

— Քիթն ուղղեցեք դեպի ափը... Մեքենան դեկավարեցեք...

Հեռագրական ապարատը զնգզնգաց։ Մեքենան ծանր փնջում է։ Կորպուսը ցնցվում է։ Կլոդտը նշանտվով՝

— Հաղորդիր՝

«Մեզ ական չունենք»։

Դրոշակները փողփողացին։

Ականակիրը պտույտ յեկավ, քիթն ուղղեց դեպի ափը։ «Պատյումկինից» աչալուրջ դիտում են։ Ականի ապարատն այժմ նրա համար սարսափելի է։

ԴԵՊԻ ՈՒԵՍՍԱ

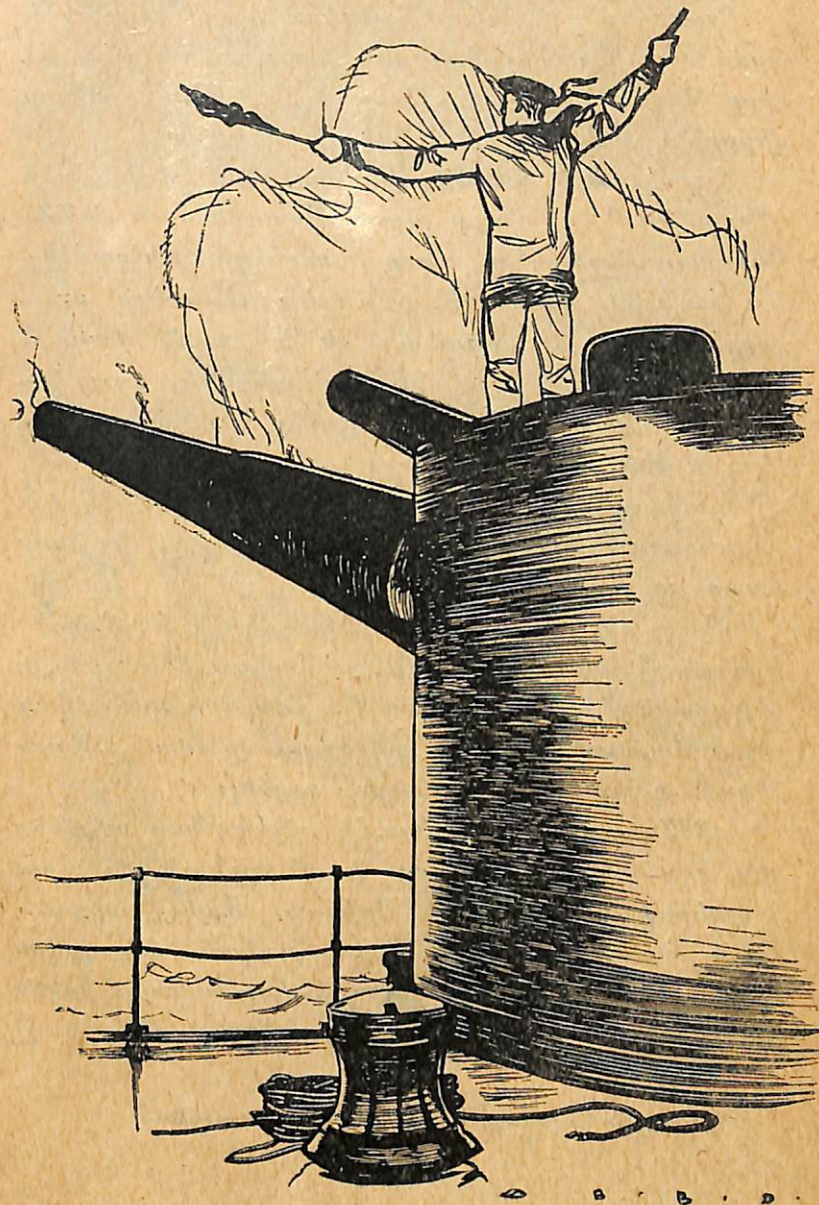
Մոտեցան։ Շարքի կանգնեցին։ «Պատյումկինից» մեկը բռնեց Կլոդտի դռից, թափահարեց, նազանը հանեց... Չար աչքեր... Բերանը ծովել է։ Մի վայրկյան... և կզնդակահարեն...

Զորախումբը մեջ ընկավ։ Բողոքեց։ Պիգոպրիլեռը բացականչեց՝

— Թո՛ղ։ Ի՞նչու սպանել... Նա լավ մարդ է։ Ականակիրի զորախումբը նրան սիրում է։ Պետք է դեռ պարզել...

— Դրանից լավը չի գտնվի... Զորախմբի համար ցավում է, հոգում... — հուզված ու կարեկցությալբ ասեց մեկ ուրիշը։

Քիչ աղմուկից հետո ականակիրացիներին հաջողվեց Կլոդտին խլել։ Բայց լավ թափ տվին։

Գունատվել ե, սակայն հանգիստ ե: Իրեն պահում ե արժանավայել: Պիղոպրի-լեոն առաջարկեց ակտնակիրը թողնել: Տարան «Պատյումկին»: Ուսադիրները վերցրին: Տեղավորեցին նավասենյակում:

Զորախումբը հավաքվեց վերին տախտակամածի կենտրոնում՝ շկանցի վրա: Վորոշվում ե մեկնել Ողեսսա: Ականակիրը պետք ե ուղեկցի: Մահրաթեշտ ե ածուխ ու կենսամթերք ճարել: Սպաները բանտարկված են: Բանտարկված ե և բարոն Կլոդար: Սպա Ալեքսեյեվը հրամանատարի տեղն ե, բայց նա գոհ չե: Նման գործի համար բարձր հրամանատարությունը Ալեքսեյեվին չի շոյի:

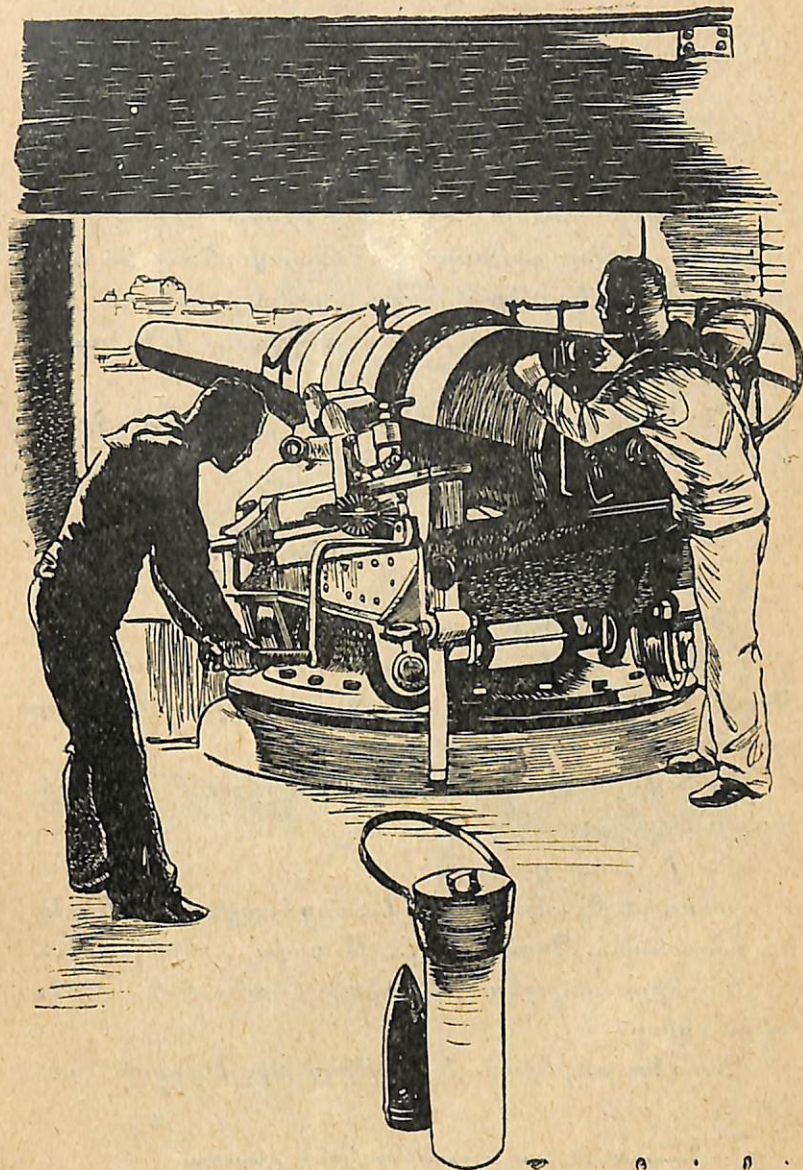
Մեկնում են:

«Պատյումկինը» հպարտությամբ կտրում ե ծովի կապույտը:

Մուրզակը հեռադիտակը դրեց աչքերին: Բոցմանը*) կյանքի ընթացքում առաջին անգամն ե ինքնուրույն դեկավարում նավը: Զորախումբն ընտրել ե նրան ավագ սպա: Սարսափելի յե: Բայց Ալեքսեյեվը մոտ ե... Հարկ յեղած դեպքում կարելի յե հարցնել:

«267» ականակիրը գնում ե ուղիղ «Պատյումկինի» յետևից: Մեքենան համաչափ փնչացնում ե: Վառ հույզերով շտապում են Ողեսսա: Արանգ, արանգ... Շուտ հասնել այնտեղ, հեղափոխական ժողովրդին պաշտպանելու համար: Պիղոպրի-լեոն և Գոլովիցկին կամրջիկի վրա յեն: Սրահայաց դիտում են առաջ:

*) Բոցման—նավատորմում առում են յենթասուլային:

Ղեկավար անիվը բռնած է մի յերիտասարդ նորակու-
չիկ-նավաստի:

— Յեվ այս բոլորի պատճառը հոտած, վորդնած
միսն է— փնթփնթում է ղեկում կանգնածը:

— Բանը դրանում չէ,— առարկեց Պիդոպրի-լե-
ռը, — մարդկանց համբերանքը հատավ: Շատ են համ-
բերել: Ամեն կողմից ժողովուրդը բարձրանում է...
խսկ դու— հիմար դուրս ես տալիս... ե՛խ դու...
պետք է ըմբռնել...

Մեքենան փնչում է: Հեռվում, կապույտ ջրերի
վրա խաղում են ստվերները:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐԸ... ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐԸ...

Հարավի գեղեցիկ տաք գիշեր է: Ողջ վողոգ-
ված է ծովի բուրմունքով: Նավահանգստում խաղաղու-
թյուն է: Ել չի հնչում «մայնա», «վիրա»^{*}): Ափից
բուրում են ակացիները:

Ծովափնյա զբոսավայրում փայլվում են ելեք-
տրական լույսի շողերը:

Ժամի տասը զարկեց:

Հպարտությամբ անցավ: Առանց հարցնելու: Յերեք
ծխափողանի... Պողպատից... Ահարկու... Վիթխարի...

Յետևից, վորպես խեչափար, սահում է «267»
ականակիրը:

Պարանը բարձրաձայն խրթխրթաց: Խաբիսի գցե-
ցին:

^{*}) — Հրաման՝ մեքենայով բարձրացնելու և խճեցնելու:

Դա 1905 թվի հուլիսի 14-ին էր, ժամը 22-ին:
Հիշիր:

Սև Ծովյան հսկան կանգնած է Ողեսսայի ծովա-
խորշում:

Բանվորական թաղերում բռնուն վոգեւորություն է:
Մոլդավանկայում, Պերեսիպում, Ռոմանովկայում
տիրեց աննման խնդություն:

Մթազնած դեմքերը պայծառացան:

Առաջ կամացուկ, հետո բարձրագոյ՝

— Նավաստիները, նավաստիները...

— Ի՞նչպէս չուրախանալ: Յեկել է նա, վորն
առաջին անգամ բարձրացրեց ապստամբության ալ
դրոշակը:

Դրոշակի յետեւ՝ վոսկետառ՝

«Իշխան Պատյոմկին Տավրիչեսկի»:

«ՊԱՏՅՈՄԿԻՆԻՆ» ԳԱՐԱԾՈՒՆ, ԶՈՒՐ ՅԵՎ, ՊՐՈՎԻԶԻԱ

Վաղ առավոտ է: Նավահանգստի նոր մուտքի ծայ-
րին մի վրան: Յերեւում է, վոր նավաստիների ճաք-
ճըքած ձեռքերով, առագաստից շտապ պատրաստած
բան է: Նրա մեջ, պատգարակի վրա, դրոշակազարդ
մի ննջեցյալ: Յերիտասարդ, աշխույժ, այրված յե-
րես: Նրա հագին ամեն ինչ նոր է: Ընկերներն աշ-
խատել են զարդարել, վոչինչ չեն խնայել:

Չնափայլ համազգեստի վրա կպցրած է մի դրու-
թյուն:

Գրված է՝

«Ողեսսա քաղաքի ընկերներ!»

Զեր առաջն է Գրիգորիյ Վակուլենչուկի դիակը,
վորին գաղանաբար սպանել է ավագ սպա Գիլ-
յարեսկին նրա՝ համար, վոր նա հրաժարվել է
վորգնած բորշջը ուտել: Զորախումբը անողոք վրեժ
կլուծի թաղավորից ու նրա կառավարությունից՝
ուրա ժողովրդին հայհոյելու և ճնշելու համար:

Կեցցե՛ աղատությունը! Կեցցե՛ն յեղբայրու-
թյունը և հավասարությունը!

Կորչի՛ թագավորը! Մեկն ամենքի և ամենքը
մեկի համար!

«Իշխ. Պատյոմկին Տավրիչեսկի»

զրահանավի՝ զորախումբը»:

Ահագին քարե սանդուխքի վրա, Լեվաշովի, Վո-
յեննիյ և մյուս յելարանների վրա հավաքված է ամ-
բոխ: Ժողովուրդը սելավի պէս հոսում է: Ամեն մեկն
շտապում է նավահանգիստ: Այնտեղ: Նավահանգստի
ծայրը: Վրանի մոտ: Նրա մոտ՝ ով ընկել է անվեհե-
րությամբ: Նրա մոտ՝ ով չի սարսափել իշխանության
յերեսին զարկել ճշմարտության ու բողոքի խոսքը:

Կապույտը վոսկեզոծված է: Այնտեղ, բլրի վրա,
արևազոծ լույսում—քաղաքն է:

Այստեղ, վարում, նավահանգիստը: Մեղմ ծփում
է ծովախորշի ալիքը: Անհամար գլուխների մի ծով:
Այստեղ են նավաստիներ, բանվորներ, ուսանողներ,
ուսանողուհիներ, ծերեր, ռեպրեստներ, բռնյակներ,
կորաքիթ վրացիներ, տղաներ, պառավներ:

Վրանից վոչ հեռու, մոայլ, արևից դեմքը բռնողա-
պատված մեկը կանգնած է տակառին: Հաղթ ու
մկանոտ: Դեպի զայրացած ամբոխը ծանր, կրակոտ
խոսքեր է շարտում՝

— Ընկերներ! Կատարվեց այն, ինչ վոր պետք էր
սպասել:

Ամբոխը մոնչում է...

Մյուս ծայրում մի աղջիկ: Խոնավ, աղի ողի մեջ
զրնգաց աղջկա ձայնը՝

— Ընկերներ! Նավատորմիդը դարձել է ճնշված ժո-
ղովրդի պաշտպանը: Այնտեղ, վերում, թագավորի մանկ-
լավիկների շրջանում լիովին հուսահատություն է: Պետք
է հենց հիմի, անմիջապես դիմել վճռական գործի...

Խոսքը չվերջացրեց: Մազոտ ու ահագին մի
բռունցք կրծքին դիպավ. նավահանգստի վոստիկանը
կատաղել էր, գոռում՝

— Զարկեք ջնուդ...

Աղջիկը սփրթնեց: Բրաունիգն ուղիղ ճակատին:

Աղջիկը տեղն ու աեղը մնաց: Զեռքերը շարժեց:
Յերեսի վրա ընկավ հաստ կոճղի կողքը: Մառսուռ:
Մատերով հողը չանգռտորում է: Տակին մուգ ար-
յան լիճ է գոյացել:

Ամբոխը յետ շարժվեց:

Իսկ այնտեղ, ուր ամենից խիտ էյին մարդիկ, այն-
տեղ, ուր մի խումբ նավաստիների շուրջը բանվոր-
ները խտացել են, բարձր, բարձր դղրդում են ձայներ՝

— «Պատյոմկինին» ջուր, քարածուխ և պրո-
վիզիա...

.

«Պատյումկին» զրահանավի ապստամբությունը 1905 թվի հեղափոխության փառավոր եջերից մեկն է։ Մենշևիկների թուլամորթության պատճառով «Պատյումկինը» չկարողացավ Ուկսսան վերցնել և ստիպված յեղավ փախչել Ռումինիա, ուր և հանձնվեց։ Ռումինական կառավարությունը կոնստանցյա նավահանգստում զինաթափ է անում մատրոսներին, հայտնում է ռուսական կառավարությանը, վորը և յետ է ստանում «Պատյումկինը»։—Մատրոսները ցրիվ են գալիս և միառժամանակից հետո նրանց մի մասը, հուսալով վոր 1905 թ. մանիֆեստի հետևանքով ներումն կստանան, վերադառնում են Ռուսաստան. սակայն այստեղ նրանք ձերբակալվում են և բանտի, արտորի, նույնիսկ կախաղանի դատապարտվում...

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0315807

10531

20 400.

ВВЕДЕНИЕ
ИЗДАНИЕ
ПРЕДСТАВЛЕНИЕ
Академия Наук
СССР

Е. Бывалов (Зюйд-Вест)

НА «ПОТЕМКИНЕ»

На армянском языке

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ С.С.С.Р.
Москва, центр, Никольская, 10